

УДК 811.161.2'37:821.161.2 Пахомова
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.42.3.32>

ПРОФІЛЮВАННЯ КОНЦЕПТУ *OLD MONEY* У МОВНОМУ ПРОСТОРІ РОМАНУ Т. ПАХОМОВОЇ «Я, ТИ І НАШ МАЛЬОВАНИЙ І НЕМАЛЬОВАНИЙ БОГ»: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ ПІДХІД

PROFILING THE CONCEPT OF *OLD MONEY* IN THE LANGUAGE SPACE OF T. PAKHOMOVA'S NOVEL "ME, YOU AND OUR PAINTED AND UNPAINTED GOD": A COGNITIVE-DISCURSIVE APPROACH

Нереп О.Б.,

orcid.org/0000-0002-9823-8329

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

У статті здійснено комплексний аналіз профілювання концепту *OLD MONEY* у романі Тетяни Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог» у межах когнітивно-дискурсивного підходу.

Аналіз художнього матеріалу засвідчив, що концепт *OLD MONEY* у романі набуває багатовимірної реалізації, у якій поєднуються матеріальний, духовний та поведінковий виміри. Матеріальне багатство постає як стримана розкіш, позбавлена демонстративності: фамільні коштовності, старовинні меблі, перські килими та інші елементи інтер'єру існують у приватному просторі, доступному лише для «своїх». Це підкреслює спадкову природу добробуту, що функціонує як символ тягlosti роду, а не як інструмент соціального епатажу. Важливою складовою концепту є ювелірне ремесло, яке в романі набуває статусу культурного й економічного коду: воно забезпечує матеріальну стабільність, водночас уособлюючи традицію, що передається поколіннями.

Не менш значущим є етичний та духовний вимір концепту. Авторка послідовно підкреслює зв'язок матеріальних статків із дотриманням релігійних та родинних ритуалів, передусім підготовки до Шабату. Таким чином, багатство зображено не як самоціль, а як ресурс для збереження традицій і підтримки соціальної відповідальності. Шляхетність героїв утілюється в їхній поведінці: повазі до старших і жінок, готовності допомогти нужденним, умінні залишатися скромними й непоказними. Зовнішня врода та гармонійність персонажів також подаються як спадкова ознака аристократичності, що формує образ «успадкованої гідності».

У дискурсивному аспекті концепт *OLD MONEY* розкривається як модель життєвої поведінки, що поєднує стриманість, культурну гнучкість і толерантність. Герої роману демонструють здатність поважати традиції інших народів, наголошуючи, що незнання породжує ворожість. Такий підхід свідчить про універсальність шляхетності як складника *OLD MONEY*, яка виходить за межі етноконфесійного простору й перетворюється на універсальну культурну категорію.

Перспективи подальших досліджень убачаються у порівнянні вербалізації концепту *OLD MONEY* в українських і зарубіжних художніх творах, застосуванні цифрових методів для виявлення стійких мовних маркерів цього концепту, а також у розширенні аналітичної бази за рахунок інших жанрів і медіа, де образ «старих грошей» продовжує функціонувати як маркер культурної тягlosti й соціальної ідентичності.

Ключові слова: концепт, когнітивно-дискурсивний підхід, профілювання концепту, вербалізація концепту, мовний маркер.

The article provides a comprehensive analysis of the profiling of the concept of *OLD MONEY* in Tetyana Pakhomova's novel "Me, You, and Our Painted and Unpainted God" within the framework of a cognitive-discursive approach.

Analysis of the artistic material has shown that the concept of *OLD MONEY* in the novel acquires a multidimensional realization, combining material, spiritual, and behavioral dimensions. Material wealth appears as restrained luxury, devoid of ostentation: family jewels, antique furniture, Persian carpets, and other interior elements exist in a private space accessible only to "their own." This emphasizes the hereditary nature of wealth, which functions as a symbol of family continuity rather than as an instrument of social provocation. An important component of the concept is the craft of jewelry, which in the novel acquires the status of a cultural and economic code: it provides material stability while embodying a tradition passed down through generations.

No less significant is the ethical and spiritual dimension of the concept. The author consistently emphasizes the connection between material wealth and adherence to religious and family rituals, especially preparation for Shabbat. Thus, wealth is portrayed not as an end in itself, but as a resource for preserving traditions and supporting social responsibility. The nobility of the characters is embodied in their behavior: respect for elders and women, willingness to help those in need, and the ability to remain modest and unassuming. The external beauty and harmony of the characters are also presented as a hereditary sign of aristocracy, which shapes the image of "inheritance."

In discursive terms, the concept of *OLD MONEY* is revealed as a model of behavior that combines restraint, cultural flexibility, and tolerance. The characters in the novel demonstrate an ability to respect the traditions of other peoples, emphasizing that ignorance breeds hostility. This approach demonstrates the universality of nobility as a component of old money, which goes beyond the ethno-confessional space and becomes a universal cultural category.

Prospects for further research are seen in comparing the verbalization of the concept of OLD MONEY in Ukrainian and foreign works of art, the use of digital methods to identify stable language markers of this concept, as well as the expansion of the analytical base through other genres and media where the image of "old money" continues to function as a marker of cultural continuity and social identity.

Key words: concept, cognitive-discursive approach, concept profiling, concept verbalization, language marker.

Постановка проблеми. У контексті сучасної когнітивної лінгвістики дослідження концептів, що мають глибоке соціокультурне підґрунтя, набуває особливої актуальності. Одним із таких концептів є OLD MONEY – складне ментально-соціальне утворення, яке позначає не лише тривалий період володіння матеріальними ресурсами, а й низку супутніх характеристик: культурну спадкоємність, респектабельність, стриману поведінку, витончену мову, освіченість і вкорінення в історичній пам'яті.

Актуальність профілювання концепту OLD MONEY в українській літературі зумовлюється передусім потребою окреслити національні особливості репрезентації ідеї спадкової заможності, символічного капіталу, родинної честі та культурної спадщини. У сучасному українському літературному дискурсі відбувається активне осмислення теми соціальної стратифікації, історичної пам'яті та ідентичності. Концепт OLD MONEY, що втілює уявлення про спадкове багатство, родову тяглість і культурний капітал, дозволяє простежити, як письменники репрезентують у художньому просторі відмінність між «успадкованим» і «новим» багатством, між шляхетною традицією і показовим споживанням. Також цей концепт є важливим інструментом у дослідженні мовних стратегій відтворення соціальних і культурних кодів. Аналізуючи його художні профілювання, можна виявити, які лексичні, образні та символічні засоби автори залучають для конструювання уявлень про владу, престиж і культурну винятковість. Актуальність концепту OLD MONEY зумовлена і постколоніальним виміром: в українській літературі проблема спадковості та старих соціальних ієрархій постає у складному співвідношенні з радянським минулим, що витісняло ідею родових традицій і спадкової культурної еліти. Тому цей концепт стає цінним інструментом для вивчення того, як сучасні письменники відновлюють або трансформують у художньому слові втрачений культурний досвід. Крім того, дослідження його є важливим для порівняльних студій: воно відкриває можливість зіставлення українського літературного матеріалу із західноєвропейськими та американськими традиціями, де образ «старих грошей» давно функціонує як художній і культурний символ. Це сприяє ширшій інтеграції українських літературознавчих досліджень у світовий науковий контекст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У європейських та англомовних культурах концепт OLD MONEY давно досліджується як об'єкт літературної репрезентації, соціальної міфології та мовного втілення [4; 5; 6; 7]. У парадигмі українознавчих досліджень зростає кількість робіт у межах культурології й модних/візуальних студій, що аналізують «old-money aesthetic» як набір стилістичних і ритуальних практик (одяг, інтер'єр, мовні формули ввічливості тощо) [2]. Також цей концепт спорадично стає об'єктом уваги блогерів, що вивчають українську ідентичність [1]. Натомість в українському науковому дискурсі він залишається слабо розробленим, попри очевидну присутність у художніх текстах, що зображують соціальну ієрархію, культурну пам'ять і трансформації привілейованих груп.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати специфіку профілювання концепту OLD MONEY у мовному просторі роману Тетяни Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог», виявити домінантні семантичні ознаки цього концепту, з'ясувати, які когнітивні стратегії актуалізуються в художньому тексті для його репрезентації, а також простежити соціокультурні й ціннісні смисли, які формуються довкола нього у контексті сучасної української літератури.

Виклад основного матеріалу. Концепція OLD MONEY набула популярності у США в кінці XIX – на початку XX ст. Термін набув широкого вживання під час епохи gilded age, коли існувало чітке розмежування між «вершиною суспільства» (old money) і новими багатіями, які швидко розбагатіли. У сучасному вжитку означає успадковане багатство, яке зберігається кілька поколінь. Так, у словнику Merriam-Webster цей термін тлумачиться як «people whose families have been rich for a long time» [8]. Концепт функціонує як символ не лише матеріального, а й культурного капіталу, який передається у спадок – мова, манери, смаки, навіть почуття іронічної вищості над «new money».

Зберігаючи незмінним основне поняттєве наповнення, у різних регіонах світу концепція OLD MONEY має свою специфіку. У США цей термін тісно пов'язаний із історичною тяглістю багатства, впливом на політику, освіту і культуру, а також із консервативною системою цінностей. У країнах Західної Європи (особливо у Великій Британії, Франції, Німеччині) поняття OLD MONEY має аристократичне походження

і глибше пов'язане з родовим статусом, землеволодінням, історичними титулами (лорд, граф, барон) і суспільною гегемонією. Тут старі гроші – це не лише ознака фінансової стабільності, а легітимізація соціальної вишості через історичну пам'ять і родову репутацію. Важливо, що багатство в європейському OLD MONEY не завжди гучне або «помітне» – часто це «старий будинок із сімейним сріблом і гарною бібліотекою», а не яхти чи дизайнерські бренди.

В українському контексті поняття OLD MONEY перебуває на етапі становлення й значною мірою є реконструйованим або запозиченим. Через перерву в тягlostі аристократичної традиції, спричинену радянською владою, тотальним нищенням української еліти, успадковані багатства в українській культурі частіше асоціюються з дореволюційною інтелігенцією або заможними міщанами, а не зі спадковими елітами у західному сенсі.

У романі Т. Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог» матеріальне багатство як складник концепту OLD MONEY вибудоване у ключі стриманої демонстрації, що є характерною ознакою цього культурного феномену. Маєток родини Зільберманів постає не як виставкова зала чи місце епатажу, а як простір, де предмети розкоші органічно інтегровані в побут: «Давид промовив молитву після сну: «Моде ані... (Дякую Тобі, Царю живий і вічносущий, за те, що ти повернув мені мою душу милосердно. Велика віра в Тебе!))» – і опустив ноги на розкішний перський килим, який із часом ставав, як і все дороге, ще гарнішим і коштовнішим, й у випадку можливої скрути мав перетворитися на гроші; як, утім, і дороге дзеркало в позолоченій старовинній оправі. Та і, зрештою, в п'ятикімнатному помешканні Зільберманів не було дешевих чи випадкових речей» [3, с. 12]. Перські килими, кришталь, фамільні срібні прибори, ювелірні вироби, старовинні меблі та картини – усе це створює атмосферу родової тягlostі й статусності, але не має на меті вражати випадкових відвідувачів. Навпаки, багатство зберігається «у домі», у межах приватного простору, доступного лише вузькому колу обраних – тих, хто сам належав до соціальної касты, здатної розпізнати справжню цінність речей. У цьому виявляється головна відмінність «старих грошей» від «нових»: для перших характерна не показова розкіш, а стриманий елітаризм, що проявляється у добірності деталей та продуманій спадковій символіці. Такий тип матеріального капіталу не кричить про себе на вулиці, не прагне до зовнішнього блиску, а функціонує як знак внутрішньої належності до традиції, що

визнається тільки «своїми». Саме в цьому полягає парадоксальна природа багатства в романі: воно водночас є видимим і невидимим – видимим для тих, хто «посвячений» у культурний код, і прихованим для решти світу. Тобто матеріальне багатство у творі постає не як демонстрація влади чи амбіцій, а як мовчазний маркер родової стабільності, культурної вишості та відмежованості від масовості.

Лінгвістичний код стриманої розкоші Т. Пахомова вибудовує за допомогою певних мовних маркерів.

Так, предмети інтер'єру в романі постають як носії традицій. «Перські килими», «старовинні меблі», «картини з портретами предків» мають на меті підкреслити перш за все не заможність, а закоріненість в історію, нагадування про тягlostь роду. «Фамільні срібні прибори», «ювелірні вироби», «кришталь» – ці та інші коштовності функціонують як знаки спадкоємності, а не як предмети публічного вжитку; вони зберігаються «для своїх», у колі обраних. Опис побуту підкреслює, що розкіш «видима лише вдома» і не винесена назовні. Вони існують у приватному просторі дому, будучи доступними лише для «своїх» і слугуючи радше знаками тягlostі роду, ніж зовнішнього престижу. Це цілком відповідає класичним ознакам OLD MONEY у європейській та американській традиціях і водночас відбиває специфіку українського контексту, де поняття спадкової еліти пов'язане з ремеслом, інтелектуальною діяльністю та культурною пам'яттю.

У романі Т. Пахомової багатство родини постає не випадковим і не стихійним явищем, а результатом багатовікової професійної спеціалізації, яка втілюється у традиції ювелірного ремесла. Саме цей вид діяльності стає не лише економічною основою добробуту, а й культурним кодом роду, адже ювелірні вироби уособлюють ідею довершеності, вишуканості та тягlostі поколінь. Власне, ремесло набуває ознак своєрідної «родової місії», яку передають у спадок, разом із умінням працювати з коштовним матеріалом та здатністю перетворювати його на символічний знак статусу. Такий підхід дозволяє побачити, що концепт OLD MONEY у романі реалізується не лише через сам факт володіння матеріальними цінностями, а через відчуття історичної закономірності й тягlostі професійної традиції, що перетворюється на невід'ємну частину родової ідентичності.

Водночас у художньому світі твору наголошується, що багатство має сенс лише тоді, коли воно інтегроване в систему духовних та культурних практик. Регулярне приготування до Шабату

в романі є не просто релігійним обов'язком, а ритуалом, що впорядковує життя спільноти й укріплює її внутрішній зв'язок: «П'ятничний день мав свій усталений для кожного члена сім'ї припис до дії: Давид, як і всі, мусив прийняти мікву, ванну з дощової або джерельної води, і – це було святе! – підстригтися у фрезієра Зілмаха, хоч, власне кажучи, і стригти особливо не було потреби, але це був ритуальний вияв і поваги, і підготовки до Шаббату, потім із батьком він ішов до синагоги, опісля – суботня молитва та святкова вечеря» [3, с. 12]. Це ритуальне відтворення традиції постає таким самим важливим, як і накопичення коштовностей: обидві практики виконують функцію передачі спадщини наступним поколінням. Важливо й те, що у творі наголошується на стриманості у ставленні до багатства: герої не прагнуть до зовнішнього епатажу, їхня поведінка позначена шляхетною непоказовістю.

Крім матеріальних цінностей як маркера належності до особливої касты суспільства, однією з яскравих ознак персонажів роману є шляхетність, що постає невід'ємною складовою образу OLD MONEY і реалізується як у зовнішності, так і в поведінці персонажів. Зовнішність героїв підкреслює гармонійність, пропорційність та вишуканість, що формують образ аристократичної краси. «Дзеркало було гідним обрамленням до красивого обличчя Давида: виразні очі кольору міцної кави випромінювали впевненість і доброзичливість і гармоніювали з гарною світлою, як у більшості польських євреїв, шкірою, а чудовий овал обличчя, високий лоб, чорне хвилясте волосся, пропорційна тілобудова довершували образ хлопчини, і дедалі частіше на ньому затримували зацікавлені погляди дівчатка чи естетично налаштовані старші пані» [3, с. 12]. Така естетика не є випадковою чи індивідуальною рисою, а має родові підґрунтя: правильні риси обличчя, охайність, виразна постава та внутрішня впевненість символізують належність до певної культурної традиції. Зовнішня шляхетність у романі несе смисл «успадкованої гідності», що передається від покоління до покоління так само, як і матеріальні статки.

У романі шляхетність як складова концепту OLD MONEY проявляється насамперед у моральних і поведінкових настановах родини, для якої матеріальні статки завжди поєднуються з духовними обов'язками. Промовистим є епізод із поясненням необхідності віддавати десятину бідним: цей жест не лише вияв благодійності, а й підтвердження усвідомлення своєї соціальної ролі («Дідусю, а чому потрібно віддавати десятину біднішим людям? – спитала Мірочка, тому що

в її гарненькій голівці не суміщалася потреба економії на ринку й необхідність щось віддавати» [3, с. 24]). Шляхетність тут полягає в тому, що навіть у часи нестачі й економії багатство мислиться не як засіб особистого збагачення, а як відповідальність перед спільнотою.

Важливим аспектом є й внутрішня культура взаємин у родині. Шанобливе ставлення до жінок і до старших, яке спостерігає служниця Ядвіга, віддзеркалює традицію елітарної поведінки, де повага та гідність стоять вище за економічний розрахунок: «Ядвіга не просто розглядала Зільберманів як джерело прибутку, а й з великою шаную ставилася до них; їй дуже подобалася та повага, яку вона спостерігала всередині сімейства, особливе ставлення до його жінок» [3, с. 26]. У цій системі координат шляхетність не демонструється, а живеться – вона є нормою щоденного спілкування, яку сприймають як природну.

Не менш промовистим є мотив адаптації та взаємної поваги до інших культур. Тринадцятирічний Давид розповідає своєму другові-підлітку, що «незнання породжує злобу» [3, с. 35] і що потрібно шанувати традиції народу, серед якого живеш. Це формує образ культурної гнучкості як ознаки справжньої шляхетності, коли власна традиція не ізолює, а дозволяє взаємодіяти з іншими на основі поваги.

Цінність матеріальних речей у романі також осмислюється крізь призму шляхетності. Опис коштовної каблучки, яка втрачає статус прикраси й набуває утилітарного значення «на вагу корови», підкреслює, що справжня гідність і вдячність не вимірюються золотом. Тут авторка виводить традиційну для OLD MONEY ідею: багатство має цінність лише в тому випадку, якщо воно служить життю й підтримує людську спільноту.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що концепт OLD MONEY у мовному просторі роману Т. Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог» набуває багатовимірної художньої реалізації, у якій поєднуються матеріальні, культурні та етичні аспекти.

Важливим компонентом концепту є шляхетність у зовнішності й поведінці героїв. Портретні характеристики персонажів у романі підкреслюють аристократичну гармонію й спадкову витонченість, тоді як поведінкові норми проявляються у самоконтролі, стриманості, повазі до інших і благодійності. Особливу увагу авторка приділяє внутрішній культурі взаємин у родині та взаємоповазі до інших народів, що формує образ культурної гнучкості й толерантності як невід'ємних складників old money.

Концепт OLD MONEY у романі Т. Пахомової постає як ціннісно-культурний комплекс, у якому матеріальні статки невіддільні від етичної поведінки, ритуальної дисципліни та естетичної гармонії. Його аналіз дозволяє побачити, як українська література осмислює феномен спадкової заможності крізь призму історичних переривань, зумовлених радянським минулим, і водночас інтегрується у ширший європейський та світовий дискурс.

Отже, профілювання концепту OLD MONEY у творчості Т. Пахомової демонструє, що спадкове багатство у художньому тексті репрезентується не як предмет епатажу чи зовнішньої демонстрації, а як модель культурної тягlosti й відповідальності, яка поєднує приватний простір родини з історичною пам'яттю та духовними цінностями.

Розпочате дослідження профілювання концепту OLD MONEY у романі Т. Пахомової «Я, ти і наш мальований немальований Бог» відкриває низку перспективних напрямків для майбутніх студій. Перспективним є звернення до постколоніального та культурологічного вимірів проблеми. В українській літературі осмислення спадкової заможності нерозривно пов'язане з історичною травмою радянського періоду, коли ідея родових

традицій і культурної еліти була штучно знівельована. Подальші дослідження можуть виявити, як сучасні автори реконструюють або трансформують образ OLD MONEY у контексті колективної пам'яті, і як це впливає на сучасну національну ідентичність.

Доцільним також було б розширення матеріалу за рахунок інших жанрів і медіа: драматургії, кінематографу, блогосфери, масової культури, де образ «старих грошей» також функціонує як код престижу й культурної винятковості. Це дозволить з'ясувати, наскільки художня література узгоджується або поєднується з популярними дискурсами.

Крім того, перспективним видається залучення антропологічного й соціолінгвістичного підходів, зокрема вивчення того, як шляхетність, стриманість і тягlostь традицій, властиві OLD MONEY, відбиваються у повсякденних мовних практиках, невербальній поведінці та культурних сценаріях.

Таким чином, подальші розвідки у цьому напрямі сприятимуть не лише глибшому розумінню концепту OLD MONEY у художньому просторі, а й окресленню ширших тенденцій розвитку української культури та літератури у діалозі зі світовими дискурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Світ українською. Old money українцям недоступне: як історія вбила нашу спадковість. URL: <https://www.facebook.com/profile/100063516851613/search/?q=old%20money>
2. Червінська Н. Естетика old money: що це і чому вона така популярна. URL: <https://blog.depositphotos.com/ua/estetika-old-money.html>
3. Пахомова Т. Я, ти і наш мальований і немальований Бог. Харків, 2016. 192 с.
4. Barlow L. Old money vs new money: the ultimate guide. URL: <https://top1insights.com/insights/old-money-vs-new-money>
5. Bezold V. Money, Money, Money Might Not Be as Funny! The Fascist Potential of the "Old Money" Trend on Social Media: How the Modern Aestheticization of Neoliberalism Connects to Right-Wing Extremist Narratives. *Athens Journal of Mass Media and Communications*. 2025. № 11. P. 1–33.
6. Hsueh J.W.-J., Zellweger T. Old money in the West: Succession processes and the persistence of family business dynasties in the Western world. 2024. 63 p.
7. Khalid H. T. New Money Versus Old Money; The Importance of Wealth in Building Relationships in The Great Gatsby. *International Journal of Social Sciences and Educational Studies*. 2023. №. 2. P. 131–137. URL: <https://www.merriam-webster.com/>

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025